שאם נטע והבריך והרכיב מותר וכי תימא שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים ומי שני ליה והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא [א]שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן [א]שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א [ב]בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א בדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא (א) אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן [ג]נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה [ב]באחרים כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן (ב) אמר להו לדידי [ג]זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי (ג) מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי:

מתני'

והבריך והרכיב. (ד) אם הבריך או הרכיב יחור של ערלה באילן זקן מותרים פירותיהן מיד אע"פ שלא מלאו להן שני ערלה דזה וזה גורם מותר וה"נ אמרינן בעלמא [ד] ילדה שסיככה בזקנה בטלה. לשון אחר אם נטע האגוז של ערלה שהוא איסור הנאה ולכשיגדל ונעשה נטיעה הבריכה והרכיבה באילן דהיתר מותר לאותן פירות שטוען אחר זמן באילן נמי ע"י האילן של היתר וקשיא לי בלא הבריך ובלא הרכיב נמי איכא זה וזה גורם אגוז דאיסור וקרקע דהיתר: **שני ליה לר' יוסי בין עבודת כוכבים לשאר איסורין.** דאע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא אסור: **בכרשיני עבודת כוכבים.** של תקרובת עבודת כוכבים או שעבדום: **תבור.** עד שתכלה ממנה כל שבח הזבל ותהא בורה ולא יזרענה: **תרזה.** תכחש: **מאי לאו הא.** דקתני שדה תזרע ר' יוסי היא דשמעינן ליה דאמר [ה] גבי ערלה זה וזה גורם מותר ה"נ תזרע והזרעים גדלים ע"י זבל דאיסור וקרקע דהיתר (ה) דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא אמתני' ופרה תשחט ותאכל שאף היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר אכילות: **והא.** דקתני שדה תבור רבנן היא דאמרי [ו] אף היא נעשית זבל כו' והא דשרי מתני' זורעין תחתיה ירקות הא שנינן ליה [ז] מה שמשביח בנבייה פוגם בכלל: **הא ר"א והא רבנן.** אבל לר' יוסי בעבודת כוכבים זה וזה גורם אסור ס"ל כדקתני מתני' ולאו משום שוחק וזורה הא שנינן ליה לעיל ולאו משום ערלה שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין: **שאור של חולין.** ושאור אחר של תרומה: **שנפלו לתוך עיסה.** של חולין: **כדי לחמץ.** עיסה זו: **אחר אחרון אני בא.** אותו שנפל אחרון אם של חולין נפל אחרון ביטל את הראשון ומותר לזרים ואם של תרומה נפל אחרון אסור לזרים: **ואמר אביי ל"ש.** דאמר ר"א אם אחרון חולין שמותר אלא שקדם וסילק את האיסור קודם נפילתו של זה שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומצת ע"י אחר [ח] ואם לא בשביל ראשון ואפ"ה כיון דלא הוה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר זה וזה גורם וביטל שני את הראשון: **אבל אם לא קדם וסילק את האיסור אסור.** שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר: **משום דאחר אחרון אני בא.** דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר אבל היכא דנפלו בבת אחת לעולם קאמר לך זה וזה גורם מותר ס"ל: **נטל הימנה עצים.** מן האשרה. מתני' היא: **חדש יותץ.** שהרי נעשה והוחזק מאיסורי הנאה: **ישן.** שכבר הוחזק ואין היסקו לחזקו אלא לאפות: **יוצן.** שלא יאפו בהיסק זה ונמצא שלא נהנה: **אפה את הפת.** בין בחדש שלגנו וחזר והסיקו בעצי היתר בין בישן בהיסק של עצי איסור הוה ליה בתרוייהו זה וזה גורם שהפת שנאפית בו בחדש בהיסק שני באה ע"י גורם דאיסור שנתחזק בהן התנור מלאכתו וגורם היתר דהאי היסק וקתני הפת אסורה לר"א עד שיוליך הני דמי עצים דאיסור לים המלח. אלמא זה וזה גורם אסור: **אלא רבנן דשאור.** פליגי עליה ואמרי זה וזה גורם מותר דקתני אפי' נפל איסור בסוף (ו) וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא באיסור לבדו כדי לחמץ: **אלא לעולם הא.** דקתני שדה תזרע ר' יוסי (ז) דשמעינן ליה גבי ערלה דאמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקאמר [מג:] שוחק וזורה לרוח ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וטעמא לאו כדשנינן [מח:] משום דאזיל לאיבוד הוא ודקשיא לך ר' יוסי דמתני' דנבייה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידכו דקאמריתו זה וזה גורם אסור דקאמרי אבל לא בימות החמה מפני שהצל יפה להן אודו לי נמי בימות הגשמים דאיכא נמי גורם דנבייה ורבנן אמרי ליכא גורם דאיסור דמה שהשביחו בנבייה פגמו בכלל: **בזבל עבודת כוכבים.** שבא מדם פרים ועגלים הנשחטים לעבודת כוכבים לתקרובת עבודת כוכבים הן ואסורין בהנאה אבל אמר זבל זה לעבודת כוכבים אינו נאסר כדתניא (לעיל מד:) אין הקדש לעבודת כוכבים: **הלכה כר' יוסי.** דזה וזה גורם מותר:

מתני'

שאם נטע והבריך. פי' בקונט' בלשון אחרון נטע האגוז ואחר כך כשנעשה נטיעה הבריך והרכיב באילן של היתר (ח) אותו לשון עיקר ומה שהקשה בקונט' אפי' לא הבריך והרכיב נמי לא דק דאין נקרא זה וזה גורם אלא כששניהם מעין אחד כמו הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן וכמו זבל נבייה וקרקע דלעיל אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם ומה שפירש בלשון ראשון הבריך יחור של ערלה באילן והוי כמו ילדה הסככה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דהיא אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור מותר כיון שבטלה בזקנה וכן משמע לשון בטלה:

[ט]**שאם** נטע. וא"ת מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי (ט) טבל ומעשר שני שהן חולין ואפי' גידולי תרומה אלא שגזרו עליהן [י]בי"ח דבר וי"ל דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא אבל באיסור אכילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו:

שדה תזרע. וכגון שאין הזבל בעין והוה ליה זה וזה גורם ומותר כדפרישית לעיל גבי נבייה:

(י) **הא** רבנן. והא דשרו לעיל נטע והבריך והרכיב לאו משום דאית להו זה וזה גורם מותר אלא משום דמה שגדל מן האגוז עצמו יהא מותר ואסרי רבנן בעבודת כוכבים לעיל דאף היא נעשה זבל וה"ה לשאר איסורין:

עד שיהא באיסור כדי לחמץ. פירוש ואז אסור אפי' יש בהיתר נמי כדי לחמץ וא"ת היכי מייתי מדרבנן זה וזה גורם מותר דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וי"ל דהכי מייתי (כ) מדר"א נשמע לרבנן דכי היכי דאסר אף בשאר איסורין ואינו מחלק רבנן נמי דשרו לא יחלקו:

דלמא טעמא דר"א כו'. פי' ולעולם זה וזה גורם מותר:

אלא ר"א ורבנן דעצים. משום דקאמר הא ר"א והא רבנן מהדר אפלוגתייהו דלפי' הדימוי הברייתות מתורצות הא ר' יוסי ורבנן דידיה דסברי זה וזה גורם אסור והא ר"א ורבנן:

יוליך הנאה לים המלח. פי' בקונטרס דמי עצי איסור משמע ולכך תהא הפת מותרת וקשה דא"כ אפי' בלא נתערבה נמי יש להתיר בהולכת הנאת העצים לכך נראה לפרש הנאת הפת וניחא דלא פליג ר"א ברישא (ל) חדש יותץ להתיר להוליך הנאת עצים שהוסק בהן לים המלח:

נתערבה באחרות. לא גרס ר"ת ואחרות באחרות וכן במשנת חבילי תלתן דכלאי הכרם דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:) לא גריס ליה ומביא ראיה מדאסר שמואל פ' התערובת (זבחים עד.) ספק ספיקא ודחיק התם לאשכוחי תנא דסבר כוותיה וצריך להביא מדרבי יהודה דברייתא דרמוני באדן דאסר בספק ספיקא והולרך לדחוק סבר לה כוותיה בחדא ופליג עלה בחדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים אוסר דקאמר התם הנח לעבודת כוכבים שספיקה אסורה עד סוף העולם ואי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימא וכן אי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ונימא סבר כוותיה בחדא ור"י בר ברוך אומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא אלא חדא ספיקא דה"פ ואחרים באחרים כל אותן אחרים נתערבו באחרים או אפילו רובן דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה דה"נ אמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך מאה טבעות כולן אסורות פירשו ששים למקום אחד וארבעים במקום אחד הארבעים מותרים דאמרינן איסורא ברובא איתיה[כ]:

ארג

מסורת הש"ס

א) פסחים כז: ערלה פ"ב מי"א לקמן עג: תמורה יב., ב) פסחים כו. [לקמן ע"ב], ג) בכורות יעב"ץ, ד) [סוטה מג:], ה) [לעיל מח:], ו) [לעיל מג:], ז) [שם], ח) [נ"ל אם], ט) זהו דיבור אחד עם הך דלמעלה, רש"ל, י) [שבת יז:], כ) [וע"ע תוס' ביצה ג: ותוס' יבמות פא. ד"ה נתערבו ותוס' סנהדרין פ. ד"ה ואחרים ותוס' זבחים עד: ד"ה ואבי"ה].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' גמיר באיסורא אסור ואי גמיר בהיתירא מותר בין סלקיה: (ב) שם לדבריהם דרבנן קאמר: (ג) שם אודו לי מיהת. נ"ב פירוש אודו לי לסברתי דזה וזה גורם לאיסור היא ומ"מ אף ירקות בימות הגשמים אסור: (ד) רש"י ד"ה והבריך והרכיב או הבריך: (ה) ד"ה מאי לאו וכו' וקרקע דהיתר ופרה תשחט ותאכל וכו' שאר אכילות דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא למתני' הס"ד: (ו) ד"ה אלא רבנן וכו' בסוף מותר וכ"ש נפלו בבת אחת עד שיהא: (ז) ד"ה אלא לעולם וכו' ר' יוסי היא דשמעי' וכו' ולא שני ליה בין עבודת כוכבים: (ח) תוס' ד"ה שאם נטע וכו' ואותו לשון וכו' באילן זקן והוי כמו ילדה שסככה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דהיא אפי' למ"ד זה וזה גורם אסור מותר דכיון שסככה בזקנה בטלה וכן משמע לשון בטלה: (ט) ד"ה שאם וכו' טבל ומעשר שני. נ"ב עיין בפ' כל שעה דף לד: (י) ד"ה והא רבנן וכו' נטע או הבריך או הרכיב לאו וכו' עצמו הוא מותר: (כ) ד"ה עד שיהא וכו' מדר' אליעזר נשמע לרבנן. נ"ב ולהתר הכי דקאמר אלא רבנן דשאור שפיר פריך אלא רבנן דשאור דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין משום דבעי למימר דר"א דשאור ס"ל [אחר האחרון אני בא אפי' לא קדם וסלקיה [דבשאר איסורין] זה וזה גורם אסור לר"א: (ל) ד"ה יוליך וכו' ברישא אחדש:

◆

מוסף רש"י

אחר אחרון אני בא. שהוא גורם את החימוץ ואם נפל האיסור בסוף אסורה (תמורה יב.). **לא שנו.** דאחר אחרון אני בא ואם נפל ההיתר בסוף מותר, **אלא שקדם וסילק את האיסור.** מכיון שנפל בו היתר מיד, דהואיל וסלקו ועדיין לא החמיץ בטל והלך לו, ואע"ג דהואיל בו קצת ביטלו זה אחרון לגמור חימוץ על ידו, ואעפ"כ כבר בטל לו ושוב אין אחר ומיעור בו (פסחים כו:) ולא נשלם השיעור אפילו ע"י צירוף (לקמן עג.). **אבל לא קדם וסילק.** ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל, אסור, אלמא זה וזה גורם אסור (פסחים כז.). **משום דאחר אחרון אני בא.** וטעמא משום דאזיל בתר גמר מעשה, נמצא כהיתר מותר ואפילו לא קדם וסילק דליכא זה וזה גורם, נמצא באיסור אסור, אבל בבת אחת, אם נפלו באחת דליכא גמרו באיסור, הכי נמי דשרי, דזה וזה גורם מותר (שם). **יוליך הנאה לים המלח.** דמי עצים, מכל מקום שמעינן ליה כל כמה דלא ממטי הנאה לים המלח מודה הוא לת"ק בין בחדש יותץ בין בישן יוצן בין לאיסור פת, אלמא כיון דקתני חדש יותץ אית ליה זה וזה גורם אסור (שם).

עין משפט נר מצוה

פה א ב ג מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' י"ד ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין מה טוש"ע יו"ד סי' קמב סעיף יא:

◆

רבינו חננאל

אמר רב מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שמותר, ותניא בהדיא דר' יוסי מודה בהא. והנה הכפניות של ערלה והאילן שניהן גורמין לזה הפרי ומודה ר' יוסי שמותר מכלל דר' יוסי זה וזה גורם מותר סבירא ליה וכי תימא לר' יוסי שני ליה איסורא דעבודת כוכבים משאר איסורי. והתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים. וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה תני חדא שדה תיזרע ופרה תשחט. ותניא אידך שדה תבור. ופרה תרזה. מאי א) האי קתני שדה תזרע רבנן. והא דקתני תבור רבי יוסי (אומר) [היא] אפ"ה ב) אם נזרעה שרי [אלמא] דהוא סבר זה וזה גורם מותר. ולא שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבי' לאיסורא דתרומה. ודחינן לא לעולם לר' יוסי שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבים לשאר איסורי. והני מתנייתא ר' אליעזר ורבנן נינהו דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו בתוך העיסה ואין באחד מהן שיעור כדי לחמץ את העיסה ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא. פי' אם השאור של תרומה נפל אחרון נאסרה העיסה. ואם של חולין נפל אחרון מותר וחכמים אומרים לעולם אין העיסה אסורה אלא אם היה בשאור של תרומה שיעור כדי לחמץ לבדו. ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור לשם אומר ר' אליעזר אם נפל שאור של חולין אחרון מותר אבל לא סילקו אסור. אלמא סבר זה וזה גורם אסור. ואעפ"כ אם קדם וסילק את השאור של תרומה שרי ר' אליעזר. ודחי' וממאי דטעמא דרבי אליעזר כדאביי וכו'. אלא מהא דתנן

א) נ"ל מאי לאו הא דקתני שדה תזרע וכו'.

ב) פי' רבינו מה היא דלא כפרש"י ותוס' אלא דגם בברייתא השניה סברה דזה וזה גורם מותר ולא פליגי רק בלכתחלה וצ"ע.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com